

Ev.-luth. Brüderkirche

04600 Altenburg / Thüringen

Am 14. Mai 1902 wurde der **Grundstein** für diese Kirche gelegt. Ihr Name „Brüderkirche“ weist auf ihren Vorgängerbau hin, der wegen Baufälligkeit und Platzmangel 1901 abgerissen wurde. Hier hatten im 13. Jahrhundert Franziskanermönche, auch „Mindere Brüder“ genannt, ihr Kloster und die Klosterkirche errichtet. **1522 predigte Dr. Martin Luther** in der Klosterkirche. 155 Jahre später wurde sein Ururenkel Johann Friedrich Luther (1658-1677) hier beigesetzt, nach dem dieser während der Vorbereitung auf sein Studium bei Verwandten in Altenburg an Masern verstorben war. Sein Grabstein steht in der Eingangshalle.

Zur Zeit der **Reformation** erfolgte die Auflösung des Klosters (1529). Daraufhin wurde die ehemalige Franziskanerkirche nach der Bartholomäikirche zweite Stadtkirche.

Herzog Johann Philipp von Sachsen-Altenburg (ältere Linie) ließ unter der alten Brüderkirche eine **Fürstengruft** bauen, in der von 1627-1675 acht Mitglieder der herzoglichen Familie beigesetzt wurden. Heute ist die Gruft unzugänglich vermauert. Im Kirchhof findet man inzwischen leider recht verwitterte Grabsteine, so u.a. für Wolfgang Conrad von Thumbshirn (1604-1667), der maßgeblich am Abschluss des Westfälischen Friedens beteiligt und Kanzler von Sachsen-Altenburg war.

Nach dem Entwurf des Berliner Baumeisters und späteren kaiserlichen Baurats **Jürgen Kröger** (1856-1928), (Architekt u.a. der Zwinglikirche Berlin, Moritzkirche Zwickau, Trinitatiskirche Riesa, Rathausneubau Görlitz, Hauptbahnhof

Metz) erfolgte der Bau der neuen Kirche im neogotischen Stil in rotem Backstein, wobei verwendete neoromanische Elemente und Jugendstil zu einer gelungenen Verbindung und zu einem beeindruckenden Raumerlebnis beitragen. Jürgen Kröger war Schüler und Mitarbeiter Johannes Otzens (*bekannt u.a. durch das Wiesbadener Kirchenbauprogramm*).

Der 76 m hohen **Kirchturm**, der sich südlich an das Gotteshaus anschließt, ist für Besucher **nicht begehbar**. Unter seinem Dach befindet sich seit 1996 wieder ein **Glockenspiel** (zu den *Melodien s. Messingtafel rechts der Freitreppe*). Das erste Glockenspiel musste wie auch die Kirchenglocken und die Orgelpfeifen für Kriegszwecke geopfert werden. Glücklicherweise konnte nach Kriegsende die große **Glocke** wieder gefunden werden. Aus ihr ließ die Kirchengemeinde ein neues Dreier-Geläut in Apolda gießen:

Der Kirchenbesucher wird von dem **segnenden Christus** über dem Haupteingang empfangen. Dieses Relief, die **Lutherstatue** und die Reliefporträts auf den schildförmigen Medaillons, die die Verfechter der Reformation in Altenburg, **Dr. Wenzeslaus Link** (1483-1547) und **Georg Spalatin** (1484-1545) zeigen, schuf Bildhauer Richard Grüttner (*u.a. Statuen für Melancthon-Haus in Bretten, Schlosskirche in Wittenberg*).

Martin Luther traute Link 1523 in der Altenburger Bartholomäikirche, und sein Freund und Berater Spalatin war einer der ersten Superintendenten (1528).

Bereits vom Markt ist das **Mosaik**, das die **Bergpredigt** darstellt (Entwurf Otto Berg, Berlin, Ausführung Firma Puhl und Wagner, Rixdorf,), zu sehen.

In der Kirche können insgesamt etwa **1000 Besucher** Platz finden. Die Eichenbänke sind halbrund um den Chorraum angeordnet. Den Entwurf für den neogotischen **Altar** aus französischem Kalkstein lieferte Richard Schirmer, Berlin. Im Mittelteil ist das Heilige Abendmahl als Relief dargestellt (Richard Grüttner).

Gegenüber der mit Schnitzwerk versehenen Kanzel befindet sich der Sitzplatz für den einstigen Herzog von Sachsen-Altenburg. Im Kircheninneren beeindrucken Malerein (Otto Berg) und wunderschöne Bleiglasfenster (Entwurf Paul Gathemann, Ausführung Firma Spinn & Co, Berlin). Der Besucher dieses Gotteshauses wird nicht nur durch das Wort der Predigt angesprochen. Der Altarraum mit Szenen der Geburt, der Kreuzigung und der Auferstehung Jesu, kündigt davon, dass Gott zu den Menschen kommt. Die floralen Ornamente als christliche Symbole heben die Bedeutung des Kirchenraumes besonders hervor. Die großen Fensterbilder zeigen auf der Nordseite den 12jährige Jesus im Tempel (*Luk.2*), die innere und äußere Mission (*Apg.8*); gegenüber die Verklärung Christi, wie er mit Moses und Elias seinen Jüngern Petrus, Jakobus und Johannes erscheint (*Matth.17, Mark.9, Luk.9*), eine Hausandacht und eine Sterbeszene mit dem Todesengel. Bei den Sinnbildern in den Rundfenstern findet man die Taube für den Heiligen Geist, das Gottesauge, den Pelikan für aufopfernde Liebe; den Rebstock und den Adler für Jesu

sowie den Pfau für Unsterblichkeit und Auferstehung. Auf der Orgelempore sind in den Fenstern Dr. Martin Luther, Johann Sebastian Bach und Paul Gerhardt, gegenüber der Schwedenkönig Gustav II. Adolf, Verfechter der Reformation, und die Wappen des Herzogtums Sachsen-Altenburg und der Stadt Altenburg dargestellt.

Die romantische **Orgel** wurde von der Fa. Sauer, Frankfurt/Oder, angefertigt. Sie ist mit 3371 Pfeifen in 50 Registern die kleine Schwester der Orgel vom Berliner Dom. Nach ihren vielen Veränderungen, die sie im Laufe der Zeit erfahren musste, wurde die Orgel in den Jahren 1990-2006 von der Firma Sauer wieder in den Zustand von 1905 restauriert.

Die **Brüderkirche** ist eine für Besucher „**Offene Kirche**“. Neben den Gottesdiensten finden hier viele **Veranstaltungen** und Ausstellungen für Jung und Alt statt.

02/2012, B. Löwe

The church „Brüderkirche“

04600 Altenburg / Thüringen

On the 14th of May 1902 the cornerstone for this church was set. It was called „Brüderkirche“, after the building which stood there before but was knocked down in 1901 because of its dilapidation.

In the 13th century Franciscan Friars, also called „gray Friars“, had built an Abbey with a minster here in which Martin Luther gave a sermon in 1522. 155 years later Luther's great-grandson Johann Friedrich Luther was buried in the „Brüderkirche“ after he had died for measles while staying with his relatives in Altenburg. In the age of Reformation the Abbey was closed. So the former Franciscan minster became second Town Church besides the „Bartholomäikirche“. Johann Phillip, Duke of Saxony-Altenburg had a tomb built under the old „Brüderkirche“, where eight members of his family were buried between 1627 and 1675. Today, the tomb is closed by solid walls. In the churchyard weather-beaten Tombstones are to find, for example from Wolfgang of Thumbshirn who was chancellor of Saxony-Altenburg and had an important influence on the „Peace of Westphalia“.

The new church was built after the concept of the Berlin Builder and later imperial government building officer Jürgen Kröger (1856-1928) who was among other things the architect of the Zingli-Church in Berlin, the Moritz-Church in Zwickau, the Trinitatis-Church in Riesa, the new city hall in Görlitz and the main station of Metz. Its style is

Neo-Gothic with red clinker combined with neo-romantic and Art Nouveau elements. Jürgen Kröger was a pupil and colleague of Johannes Otzens well known for the Church-Building-Program of Wiesbaden (Wiesbadener Kirchenbauprogramm)

The church spire at the south end of the chapel is 76 meters high. It is not opened to visitors. Since 1996 there is a carillon again. The original carillon as well as the original church bells and the organ pipes had to be sacrificed for war purposes. The melodies the carillon plays can be seen at the brass board right of the outside staircase. After the End of World War II the original big church bell was fortunately found. In Apolda the new triple chime was found out of it.

The visitors are welcomed by the blessing Christ to be found over the main entrance. This Relief, the Luther-Statue and the relief portraits at the shield-shaped Medallions which show the advocates of the Reformation in Altenburg **Dr. Wenzeslaus Link** (1483-1547) und **Georg Spalatin** (1484-1545) were made by sculptor Richard Grüttner (amongst other, Statues for Menachthon-building in Bretten and the castle church in Wittenberg).

Martin Luther wedded Link 1523 in the „Bartholomäikirche“ in Altenburg. Luther's friend and consultant Spalatin was one of the first superintendents of the town and one helmsman of Reformation.

Already from the marketplace the big mosaic at the front of the „Brüderkirche“ can be seen which shows the Sermon on the Mount. (It was invented by Otto Berg, Berlin, and made by the company Puhl & Wagner, Rixdorf)

In the church there is space for 1000 visitors. The oak made benches are arranged around the sanctuary. The neogothic altar made of French lime stone was produced by Richard Schirmer from Berlin. In the middle of the altar the Last Supper is shown with a Relief from Richard Grüttner.

At the opposite of the carved pulpit the seat for the former Duke of Saxony-Altenburg can be found. The inside of the church is filled with marvelous paintings by Otto Berg as well as stained glass windows designed by Paul Gathemann. The altar-room with scenes of the birth, crucifixion and resurrection of Jesus announces the coming of God to the people. The floral decoration as Christian symbols stresses the meaning of the altar-room in particular.

At the north side the big window paintings show the twelve year old Jesus in the temple (Luk.2), the inner and outer Mission (Apg.8). At the opposite side the transfiguration of Jesus appearing with Moses and Elias to his disciples Peter, Jake and John (Matth.17, Mark.9, Luk.9) can be seen as well as a devotion and a dying scene with the angel of death. The circled windows show allegories like the dove as a symbol for the Holy Ghost, God's

eye, the pelican as a sign for the self-sacrificing love, vine and the eagle for Jesus and the peacock for immortality and resurrection. On the organ left there are windows which show Martin Luther, Johann Sebastian Bach and Paul Gerhardt – at the opposite side the Swedish King Gustav II Adolf, protectionist of the Reformation, and the coats of arms of the dukedom Saxony-Altenburg as well as of the city of Altenburg are portrayed.

The romantic organ was built by Fa. Sauer, Frankfurt/Oder. With its 3371 pipes in 50 stops it is the „little sister“ of the organ of Berlin cathedral. After many changes the organ was restored by the Sauer Company between 1990 and 2006 to its former condition of 1905.

The „Brüderkirche“ is an „open church“ for visitors. Next to church services many events and expositions for young and old take place here.

La „Brüderkirche“ église évangélique luthérienne

04600 Altenbourg / Thuringe

Le 14 mai 1902 a été posée la première pierre de cette église. Son nom „Brüderkirche/l'église des frères“ rappelle qu'une ancienne église se trouvait à cet endroit, démolie en 1901 faute de place et à cause de son état assez délabré. Ici, des moines franciscains, appelés aussi „Mindere Brüder“, ont construit un monastère et une chapelle au 13e siècle.

En 1522, Dr. Martin Luther prêcha dans cette chapelle. 155 ans plus tard, son arrière-arrière-petit-fils Johann-Friedrich Luther (1658-1677) y fut enterré. Le jeune étudiant, atteint de la rougeole, mourut alors qu'il se trouvait à Altenbourg, hébergé chez des proches de la famille. Sa pierre tombale se trouve dans le hall d'entrée.

A l'époque de la Réforme eut lieu la dissolution du monastère (en 1529). L'ancienne église franciscaine est alors devenue la deuxième église de ville après la „Bartholomäikirche“.

Le duc Jean Philippe de Saxe-Altenbourg (plus ancienne branche) fit bâtir un caveau princier sous la vieille „Brüderkirche“ dans lequel huit membres de la famille ducale ont été inhumés de 1627 à 1675. Aujourd'hui, ce caveau est muré et inaccessible. Dans la cour de l'église, on trouve aujourd'hui des pierres tombales, malheureusement rongés par le temps; notamment celle de Wolfgang Conrad de Thumbshirn (1604-1667) qui prit part à la signature du traité de paix de Westphalie et fut chancelier de Saxe-Altenbourg.

Selon le plan du maître d'œuvre berlinois et futur conseiller de l'Empereur Jürgen Kröger (1856-1928), (architecte notamment des églises Zwinglikirche à Berlin, Moritzkirche à Zwickau, Trinitatiskirche à Riesa, du nouvel

hôtel de ville de Görlitz et de la gare principale de Metz), l'église est de style néo-gothique en briques rouges. L'alliance d'éléments de style néo-roman et Art nouveau est réussie et offre à la vue une impressionnante utilisation de l'espace. Jürgen Kröger était élève et collaborateur de Johannes Otzens (connu notamment pour l'élaboration des plans de l'église de Wiesbaden).

Le clocher de l'église, mesurant 76 m, se trouve au sud et n'est pas accessible aux visiteurs. Depuis 1996, il y a de nouveau sous son toit un carillon (lire les mélodies sur la plaque en laiton à droite des escaliers).

Le premier carillon ainsi que les cloches et les tuyaux de l'orgue avaient été réquisitionnés pendant la guerre. Heureusement, on retrouva la grande cloche à la fin de la guerre. Les membres de la paroisse décidèrent de l'utiliser pour faire fondre à Apolda un nouveau carillon à trois cloches.

Les visiteurs de l'église sont accueillis par un Christ bénissant au-dessus de l'entrée principale. Ce relief, la statue de Luther et les portraits en relief dans les médaillons qui montrent les défenseurs de la Réforme Dr. Wenzeslaus Link (1483-1547) et Georg Spalatin (1484-1545), ont été sculptés par Richard Grüttner (sculpteur notamment des statues pour la maison de Melanchthon à Bretten et de l'église du château à Wittenberg).

Martin Luther maria Link en 1523 à la „Bartholomäikirche“ d'Altenbourg, son ami et conseiller. Spalatin fut l'un des premiers surintendants (1528).

La mosaïque qui montre le Sermon sur la Montagne (plan d'Otto Berg, Berlin, réalisation par l'entreprise « Puhl und Wagner » de Rixdorf) est visible sur le marché.

1000 visiteurs peuvent prendre place à l'intérieur de l'église. Des bancs en chêne sont disposés en demi-cercle autour de la salle de chœur. Les pierres calcaires de l'autel néo-gothique sont françaises et ont été livrées par Richard Schirmer de Berlin. Au centre, une représentation de la Cène est sculptée en relief (Richard Grüttner).

En face de la chaire sculptée en bois se trouve le siège où s'asseyait le duc de Saxe-Altenbourg.

A l'intérieur de l'église se trouvent des peintures (Otto Berg) et de magnifiques vitraux (plan de Paul Gathemann, réalisation de l'entreprise Spinn & Co, Berlin).

Le visiteur de cette maison du Seigneur ne vient pas seulement entendre le sermon. La salle de l'autel avec des scènes de la naissance, de la crucifixion et la résurrection de Jésus racontent que Dieu vient à la rencontre des hommes. Les ornements floraux comme symboles chrétiens mettent l'accent sur la signification de l'intérieur de l'église. Les grands vitraux côté nord montrent Jésus, âgé de 12 ans, au temple (*Luc 2*), la mission intérieure et extérieure (*acte des Apôtres 8*), à l'opposé la transfiguration de Jésus-Christ comme il apparaît à ses disciples Pierre, Jacques et Jean, avec Moïse et Elias (*Matthieu 17, Marc 9, Luc 9*), une prière et une scène de mort avec L'Ange de la Mort.

Parmi les symboles dans les rosaces, on trouve la colombe pour le Saint-Esprit,

l'œil de Dieu, le pélican pour l'amour sacrifié ; le cep de vigne et l'aigle pour Jésus, ainsi que le paon de l'immortalité et de la résurrection.

Sur l'orgue, on peut voir dans des ouvertures le portrait de Dr. Martin Luther, Jean Sébastien Bach et Paul Gerhardt, de l'autre côté le roi de Suède Gustave II Adolf, partisan de la Réforme et les armoiries du Duché de Saxe-Altenbourg et de la ville d'Altenbourg.

L'orgue romantique est l'œuvre de l'entreprise „Sauer“, Frankfurt/ Oder. Avec ses 3371 tuyaux à 50 registres, il est le petit frère de l'orgue de la Cathédrale de Berlin. Après les nombreux changements au fil du temps, l'orgue a été restauré dans les années 1990 à 2006 pour retrouver son état d'origine de 1905.

La „Brüderkirche“ est une „église ouverte“ aux visiteurs. En plus des services religieux ont lieu beaucoup d'événements et d'expositions pour les plus jeunes et les moins jeunes.

"Братская церковь" - Evangelisch-Lutherische Kirche

04600 Altenburg / Thüringen

14 мая 1902 года был заложен первый камень в основание этой церкви.

Имя "Братская церковь" указывает на предшествующую церковь, которая из-за обветшалости и недостатка места была в 1901 году снесена. Здесь в 13 веке монахи-францисканцы, называемые также "Малыми братьями", построили свой монастырь и монастырскую церковь. В 1522 году в монастырской церкви проповедовал д-р Мартин Лютер. 155 лет спустя здесь был захоронен его праправнук Иоганн Фридрих Лютер (1658-1677), который, готовясь к поступлению в университет, жил у родственников в Альтенбурге и умер от кори. Его надгробный камень стоит в вестибюле церкви. Во время Реформации (1529) монастырь был распущен. После этого бывшая францисканская церковь стала второй городской церковью после церкви св. Варфоломея. Герцог Иоганн Филипп Саксен-Альтенбургский (старшая линия) приказал под старой Братской церковью построить княжескую усыпальницу, в которой с 1627-1675 было захоронено восемь членов герцогской семьи. Сегодня в замурованную усыпальницу нет доступа. На погосте ещё и сегодня лежат выветренные со временем надгробные камни, один из которых для Вольфганга Конрада фон Тумбсхирна (1604-1667), он вероятно был участником заключения Вестфальского договора и

канцлером Саксен-Альтенбург. По проекту берлинского архитектора, позднее ставшего советником кайзера Юргена Крёгера (1856-1928), была построена новая церковь в ново-готическом стиле из красного кирпича, при этом успешное сочетание ново-романских элементов и юген-стиля способствовало созданию великолепного интерьера церкви. 76-метровая церковная башня, которая примыкает к Божьему дому с южной стороны, недоступна для посетителей. Под её крышей находится с 1996 года колокольный набор (см. латунную табл. справа на лестнице). Первый колокольный набор, а также церковные колокола и трубы органа были пожертвованы на военные цели. К счастью, после окончания войны большой колокол был вновь найден. Из него был вылит в Апольде Dreier-Gelaut (Трезвонница). Над главным входом благословляющий Христос встречает каждого прихожанина. Этот рельеф, а также статую Лютера и рельефные портреты на медальонах, на которых изображены защитники Реформации в Альтенбурге д-р Венцеслаус Линк (1483-1547) и Георг Спалатин (1484-1545), создал скульптор Рихард Грютнер. Мартин Лютер венчал Линка в 1523 г. в церкви Бартоломея в Альтенбурге, а его друг и соратник Спалатин был первым суперинтендентом (1528). С рыночной площади видна мозаика, изображающая нагорную проповедь. Автор проекта Отто Берг.

В церкви около 1000 мест для посетителей. Дубовые кресла хоров расположены полукругом. Проект алтаря в ново-готическом стиле выполнен из французского известняка, привезённого Рихардом Ширмером из Берлина. В средней части рельефное изображение сцены Святого причастия (Рихард Грютнер). Напротив кафедры, украшенной резьбой, расположены кресла для бывшего герцога Саксен-Альтенбург. Внутри церкви впечатляют живописные рисунки (Отто Берг) и великолепные витражи (Paul Gathemann, Firma Spinn & Co, Berlin). К посетителям этого Божьего дома обращено не только Слово проповеди. Сцены, изображающие рождение, распятие и воскресение Иисуса (в помещении алтаря), извещают о том, что Бог приходит к людям. Орнаменты с христианской символикой создают неповторимую атмосферу. Большие разноцветные витражи церкви изображают с северной стороны 12-летнего Иисуса в храме (Лук.2), повсеместное проповедование (Деян. апост.); напротив -- Преображение Христа, когда Он вместе с Моисеем и Илийей является своим ученикам Петру, Иакову и Иоанну (Матф.17, Марк.9, Лук.9); домашнее молитвенное собрание и сцена с умирающим в присутствии Ангела смерти. На картинах - символах в круглых окнах изображены голубь -- Святой дух; Божье око; пеликан -- жертвенная любовь; виноградная лоза -- Иисус; павлин -- бессмертие и воскресение.

На органной эмпоре в витражах изображены д-р Мартин Лютер, Иоганн Себастиан Бах и Пауль Герхарт, напротив шведский король Густаф II. Адольф, защитник Реформации и гербы герцогства Саксен-Альтенбург и города Альтенбурга. Романский орган от Fa. Sauer, Frankfurt/Oder имеет 3371 трубу в 50 регистрах и является младшим братом органа Берлинского собора. После многочисленных изменений, которым подвергался орган, он был в период с 1990-2006 реставрирован до прежнего состояния 1905 года. Братская церковь является "Открытой церковью" для посетителей. Помимо богослужений здесь проводятся различные мероприятия и выставки для людей всех возрастов.

02/2012, B. Lowe

„Brüderkirche“ 04600 Altenburg - Thüringen

Op 14 mei 1902 werd de eerste steen gelegd voor deze kerk. De naam Broederkerk verwijst naar een kerk die hier eerder stond en wegens bouwvalligheid en plaatsgebrek in 1901 is afgebroken.

Franciscaner monniken, ook Minderbroeders genoemd, hadden hier in de 13^e eeuw een klooster en een kloosterkerk gebouwd.

In 1522 preekte dr. Martin Luther in deze kloosterkerk. Een 155 jaar later werd zijn achter achterkleinzoon, Johann Friedrich Luther (1658-1677) hier begraven, nadat hij tijdens de voorbereiding op zijn studie, door mazelen getroffen bij familie in Altenburg, is gestorven. Zijn grafsteen is te zien bij de ingang van de kerk.

Ten tijde van de Reformatie werd het klooster opgeheven (1529). Met als gevolg dat de voormalige Franciscanerkerk, de tweede stadskerk werd na de Bartholomeuskerk.

Hertog Johann Phillip von Sachsen-Altenburg (oudere tak) liet onder de oude Broederkerk een vorstencrypte bouwen, waarin vanaf 1627 tot 1675 een achttal familieleden bijgezet werden.

De crypte is tegenwoordig niet meer toegankelijk, want dichtgemetseld.

Op het kerkhof vinden we tamelijk verweerde grafstenen, o.a. van Wolfgang Conrad von Thumbshirn, kanselier van Saksen-Altenburg (1604-1667), die bij de afsluiting van de Vrede van Westfalen betrokken was. (1)

Naar een ontwerp van de Berlijnse bouwmeester en latere keizerlijke bouwadviseur Jürgen Kröger (1856-1928) werd de nieuwe kerk uitgevoerd in rood

baksteen in neogotische stijl, waarbij neo-Romaanse onderdelen en Jugendstil een geslaagde verbinding aangaan en tot een indrukwekkende ruimtelijke ervaring leiden. Jürgen Kröger was leerling en medewerker van Johannes Otzens (o.a. bekend van het Wiesbadener Kirchenbau Programm) en als architect o.a. verantwoordelijk voor de Zwinglikerk te Berlijn, de Moritzkerk te Zwickau en het Centraal Station te Metz.

De 76 m. hoge kerktoren aan de zuidkant van de kerk is niet toegankelijk voor bezoekers. Sinds 1996 bevindt zich onder het dak van deze toren weer een klokkenspel (info melodieën, zie de messingplaat ter rechterzijde van de trap!).

Het eerste klokkenspel, zoals ook de kerkklokken en orgelpijpen werden voor oorlogsdoeleinden omgesmolten (W.O. 1). Gelukkig vond men na afloop van de oorlog de grote kerkklok weer terug. Men liet deze klok in het stadje Apolda omsmelten tot drie kleinere klokken.

De kerkbezoeker wordt door een zegenende Christus, boven de hoofdingang, ontvangen.

Dit reliëf, de Lutherbuste en de reliëfportretten op de schildvormige medaillons, die de voorvechters van de Reformatie in Altenburg, dr. Wenzeslaus Link (1483-1547) en Georg Spalatin (1484-1545) laten zien, zijn gemaakt door beeldhouwer Richard Grünnner (o.a. beelden voor het Melanchthonhuis te Bretten en de Slotkerk te Wittenberg).

Martin Luther huwde Link in 1523 in de Bartholomeuskerk en zijn vriend en adviseur Spalatin was hier één van de eerste dekenen (1528).

Al vanaf de markt is het mozaïek dat de Bergrede voorstelt (ontwerp van Otto Berg, Berlijn en uitvoering firma Puhl en Wagner, Rixdorf), te zien.

In de kerk kunnen ongeveer 1000 bezoekers een plaats vinden. De eiken banken zijn half rond om het koor gegroepeerd. Het ontwerp van het neogotisch altaar van Frans kalksteen is van Richard Schirmer uit Berlijn. Het middendeel, het Laatste Avondmaal als reliëf uitgevoerd door Richard Grüttner. Tegenover de met houtsnijwerk uitgevoerde kansel bevindt zich de zitplaats van de voormalige hertog van Saksen-Altenburg. In het kerkinterieur maken de schilderijen van Otto Berg en de glas-inloodramen van Paul Gathemann, uitgevoerd door de firma Spinn & Co uit Berlijn indruk.

De bezoeker van dit godshuis wordt niet alleen door het Evangelie aangesproken. Het koor met voorstellingen van Geboorte, Kruisiging en Wederopstanding vertelt dat God tot de mensen komt. De florale ornamenten als christelijke symboliek geven een bijzonder accent aan de kerkruimte. De glas-inloodramen aan de noordzijde laten ons de 12-jarige Jezus in de Tempel zien (Luc. 2) en de interne- en externe Missie (Apg. 8), aan de overzijde de Transfiguratie van Christus, die samen met Mozes en Elias aan de Apostelen Petrus, Jacobus en Johannes verschijnt (Math. 17; Marc. 9; Luc. 9), een huiselijke Bijbeloverpeinzing en een sterfscène met de engel des doods.

In de rozetten, de duif als symbool voor de Heilige Geest; het Oog van God; de pelikaan als symbool voor opofferingsgezinde liefde;

de wijnrank en de adelaar symbool voor Jezus en de pauw voor Onsterfelijkheid en Wederopstanding. De ramen op de orgelgalerij geven dr. Martin Luther, Johann Sebastian Bach en Paul Gerhardt te zien, met aan de andere kant de Zwedenkoning Gustav Adolf II, voorvechter van de Reformatie en de wapens van het hertogdom Sachsen-Altenburg en de stad Altenburg.

Het orgel in neoromantische stijl werd door de firma Sauer uit Frankfurt a/d Oder gebouwd. Het orgel heeft 3371 pijpen en 50 registers en is de kleine zuster van het orgel uit de Berliner Dom. Na vele aanpassingen die het orgel in de loop der tijd heeft ondergaan is het orgel tussen 1990 en 2006 door de firma Sauer gerestaureerd naar de situatie van 1905.

De Broederkerk is voor bezoekers een 'Open Kerk'. Naast erediensten vinden hier ook evenementen en tentoonstellingen plaats voor jong en oud.

02/12 B. Löwe

(1) De Vrede van Münster (1648) maakt onderdeel uit van de Vrede van Westfalen.

